

Raportul misiunii tehnice pentru turului doi al alegerilor prezidențiale, Moldova 2024

Moldova a desfășurat al doilea tur al alegerilor prezidențiale la 3 noiembrie 2024, după ce pe 20 octombrie alegătorii au aprobat introducerea integrării europene în Constituția Moldovei. Totuși, cum niciunul dintre candidați nu a obținut majoritate în primul tur, al doilea tur s-a desfășurat între candidații care au acumulat cele mai multe voturi, după cum prevede legea. Acest raport reflectă perioada de campanie dintre alegeri începând cu 20 octombrie până în prezent și se bazează pe întâlniri cu politicieni și reprezentanți ai structurilor electorale cheie, precum și a observațiilor colectate în urma monitorizării proceselor de votare și numărare din diferite regiuni ale Moldovei, la data de 3 noiembrie.

4 noiembrie, 2024

Rezumat

Misiunea de evaluare tehnică a alegerilor prezidențiale din 3 noiembrie desfășurată de către Institutul Național Democrat susține aspirațiile democratice și angajamentul față de practicile democratice din cadrul acestor alegeri. Reiterăm concluzia [misiunii internaționale de observare a alegerilor](#) (IEOM) a NDI pentru primul tur al alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional, conform căreia „*cea mai mare amenințare la adresa integrității acestor alegeri a fost campania largă și concertată de influență străină malignă din partea Rusiei, în colaborare cu unii actori din Republica Moldova, prin manipularea informațiilor, cumpărarea de voturi și alte finanțări ilicite ale activității politice.*”¹

Deși cu un scop limitat, misiunea NDI de observare a procesului celui de-al doilea tur a arătat că alegerile din 3 noiembrie au fost în mare parte calme și ordonate, iar procesele s-au desfășurat conform procedurilor oficiale. Interlocutorii au informat misiunea referitor la schema raportată de cumpărare a alegătorilor, care implică zeci de mii de alegători și care derivă de la actori din Republica Moldova și Rusia; un astfel de efort reprezintă o amenințare semnificativă la adresa integrității electorale. Comparativ cu primul tur, misiunea a observat o polarizare crescută în

¹ Declarația preliminară a misiunii internaționale de observare a alegerilor a NDI privind alegerile prezidențiale din 2024 și referendumul constituțional din Moldova poate fi găsită aici <https://www.ndi.org/publications/ndi-international-election-observer-mission-presents-initial-findings-and>.

rândul electoratului și o creștere a atacurilor maligne la persoană asupra candidaților, inclusiv atacuri bazate pe gen și etnie.

Misiunea de evaluare tehnică reiterează concluziile și recomandările NDI formulate în cadrul misiunii preelectorale de evaluare (PEAM) din septembrie și a misiunii internaționale de observare a alegerilor (IEOM) pentru alegerile prezidențiale și a referendumului constituțional din 20 octombrie. Misiunea de evaluare tehnică a NDI a fost condusă de Pekka Haavisto, deputat al Parlamentului Finlandei și recent ministru al Afacerilor Externe al Finlandei, și Christopher Fomunyoh, asociat principal pentru Africa și consilier special al președintelui NDI. Delegația a cuprins opt membri/e din cinci țări, inclusiv membrul Consiliului de administrare al NDI, Dean Fealk. Concluziile Misiunii de evaluare preelectorală, ale Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor din 20 octombrie din Republica Moldova și ale Misiunii de evaluare tehnică vor fi emise într-un raport final cuprinzător, cu constatări detaliate și recomandări privind procesul electoral.

Contextul electoral

La 20 octombrie, în Moldova au avut loc alegeri prezidențiale și referendumul constituțional cu privire la integrarea europeană. Ca urmare a introducerii a două amendamente în Codul electoral, parlamentul a eliminat restricția ca referendumul să se desfășoare în aceeași zi cu alegerile prezidențiale sau alegerile parlamentare. În timpul discursului prin care informa că va candida repetat, președinta Maia Sandu a anunțat un referendum constituțional privind integrarea europeană, ce urma să se desfășoare concomitent cu alegerile prezidențiale. Într-un final, 11 candidați au participat la alegerile prezidențiale. Rezultatele Comisiei Electorale Centrale (CEC) au indicat că referendumul constituțional a trecut la limită cu 50.35% din voturi, și la 28 octombrie Curtea Constituțională a confirmat rezultatele finale. Candidata independentă Maia Sandu, susținută de Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), a obținut 42.49% din voturi, iar Alexandr Stoianoglo, fost procuror general, susținut de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), a obținut 25.95% din voturi. Ambele scrutine au fost mai competitive decât au prezis sondajele preelectorale, ridicând întrebări din partea observatorilor naționali și internaționali referitor la influențarea alegătorilor și alte campanii de interferență. Cum este prevăzut în lege, a doua rundă a alegerilor prezidențiale s-a desfășurat la 3 noiembrie între candidații care au acumulat cele mai multe voturi în primul tur.

După primul tur campania pentru alegerile prezidențiale a continuat, în mare parte prin rețele sociale și prin eforturi din ușă în ușă. Manifestațiile, afișele și evenimentele publice au fost puține. Stoianoglo și Sandu au participat la o singură dezbatere televizată, care s-a desfășurat fără moderator, conform înțelegerii dintre cei doi candidați.

Constatări Cheie

Operațiuni de influență malignă externă

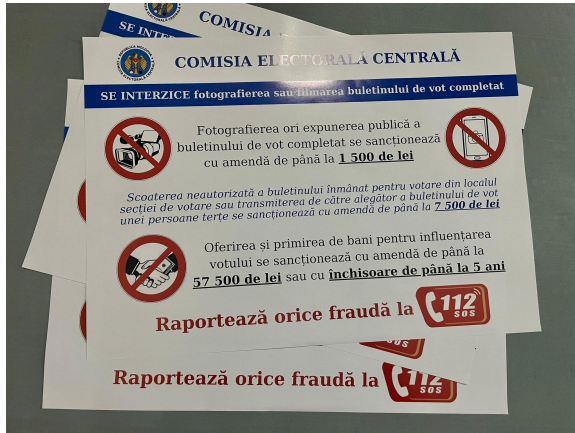
Aproape toți interlocutorii noștri și-au exprimat îngrijorarea cu privire la un presupus plan coordonat de cumpărare a voturilor, intens raportat, finanțat de Rusia și gestionat de oligarhul moldovean Ilan Șor, care locuiește acum în Rusia. Elementul central al presupusei scheme a fost registrul de date al contactelor deținut de Șor, estimat la 300.000 - 400.000 de moldoveni, mulți dintre care înscriindu-se pentru a primi reduceri în rețeaua de magazine de bunuri de larg consum deținută de Șor. Mai multe investigații cu privire la aceste acuzații sunt în desfășurare.

Poliția Republicii Moldova a stabilit până acum că, de la o bancă din Rusia, a fost transferat echivalentul a 39 de milioane de dolari SUA în conturile a 138.000 de cetățeni moldoveni² și că echivalentul a un milion de dolari SUA în numerar a fost adus în Moldova din Rusia, prin Armenia, cu avionul. În plus, într-o declarație din ziua alegerilor, [poliția Republicii Moldova a anunțat](#) că are „dovezi rezonabile” privind transportul organizat al alegătorilor din Rusia către Azerbaidjan, Belarus și Turcia pentru a vota.³

Misiunea de evaluare tehnică conchide că nivelurile fără precedent de cumpărare organizată și sistematică a voturilor, dacă sunt confirmate, reprezintă cea mai mare amenințare la adresa integrității acestor alegeri. Aceste eforturi coordonate, ale actorilor locali și străini conectați cu Rusia, trebuie luate în serios, atât ca o amenințare la adresa democrației din Republica Moldova, cât și ca un potențial exemplu de operațiuni de influență externă malignă, care ar putea fi replicate în alte țări din întreaga lume.

² [Moldovan Police Accuse Pro-Russian Oligarch Of \\$39M Vote-Buying Scheme](#)

³ [Moldovans choose president in decisive runoff overshadowed by fraud and intimidation claims | AP News](#)

Afișe care le amintesc alegătorilor de amenzile pentru cumpărarea și vânzarea voturilor.

În perioada premergătoare alegerilor din 3 noiembrie, Comisia Electorală Centrală (CEC) din Republica Moldova a organizat o campanie națională de educație a alegătorilor, care a inclus mesaje text, apeluri telefonice preînregistrate și afișe atât la intrarea în secțiile de votare cât și în cabinetele de vot, reamintind alegătorilor despre amenzile pentru cumpărarea și vânzarea voturilor. Misiunea tehnică a NDI a observat aceste afișe în limba română la secțiile de votare vizitate. Acest efort este lăudabil, important și ar avea un impact mai mare dacă ar fi replicat la viitoarele alegeri în alte limbi vorbite de cetățenii moldoveni.

Mediul informațional

Moldovenii au continuat să raporteze misiunii NDI circulația de informații false și înșelătoare despre candidați, în special pe rețelele sociale. Misiunea a recepționat, de asemenea, informații despre atacuri la persoană împotriva candidaților. În special, atacurile bazate pe gen împotriva Maiei Sandu ce caracterizau performanța ei în timpul dezbaterii drept „isterică”; și descrierile lui Stoianoglo făceau referire la originea sa găgăuză, etnia turcică și presupusă sa cunoaștere slabă a limbii române. PAS a condamnat utilizarea acestui tip de limbaj referitor la Stoianoglo și a subliniat din nou necesitatea unei campanii bazată pe merite.⁴

Misiunea a observat probleme structurale care subminează capacitatea mass-mediei de a servi ca sursă de informații credibile și verificabile despre alegeri și evoluțiile politice. Mass-media tradițională din Moldova include canale de știri cu adevărat independente și credibile. Televiziunea a beneficiat de reglementările Consiliului Audiovizualului pentru a elimina dezinformarea, deși o viziune asupra lumii centrată pe Moscova continuă să pătrundă⁵ în programele de divertisment în limba rusă, încă permise în Moldova. Cu toate acestea, mass-media independentă nu s-a dovedit viabilă financiar fără fonduri internaționale. Rețelele de socializare, în special TikTok, sunt în creștere ca sursă de știri în rândul tuturor grupelor de vârstă din Moldova. Cu toate acestea, spre deosebire de mass-media tradițională, rețelele sociale sunt adesea folosite ca un instrument pentru a difuza conținut neverificat, inclusiv informații complet false. Telegram este atât un purtător nereglementat de informații false sau înșelătoare cât și a fost identificat ca un canal cheie pentru solicitările de cumpărare a voturilor.

⁴[Xenophobic attacks on Alexandr Stoianoglo. The PAS team urges people to calm down](#)

⁵[Russian Television in Moldova: Winning Hearts and Minds](#)

Mediul de campanie

Interlocutorii au raportat misiunii de evaluare tehnice lipsa activității politice ușor vizibile, cu excepția celor din rețelele sociale și a campaniilor de la ușă la ușă. Campania eficientă crește nivelul de implicare a cetățenilor în politică și oferă alegătorilor informațiile necesare pentru a lua decizii conștiente. Delegația observă că înglobarea discursului de campanie în bulele din rețelele sociale și în conversațiile tet-a-tet poate inhiba dezbaterile constructive deschise la teme de interes național și poate, de asemenea, crește potențialul pentru discursuri provocatoare bazate pe prejudecăți etnice și/sau de gen, și poate aprofunda polarizarea.

Interlocutorii au menționat, de asemenea, exemple de utilizare incorectă a resurselor administrative, cum ar fi acțiunile unui administrator de spital din Bălți, care o susține public pe Maia Sandu și ori a consilierilor municipiului Comrat, care militează pentru Stoianoglo, folosind antetul primăriei orașului.

Organizația de observare a alegerilor din Moldova, Promo-LEX, care este non-partizantă, [a identificat](#), de asemenea, „cel puțin opt cazuri” de abuz a resurselor administrative în perioada dintre alegeri.⁶ Acestea au fost raportări izolate, care nu indică eforturi coordonate.

Ziua alegerilor

La 3 noiembrie, misiunea de evaluare tehnică a NDI a vizitat secțiile de votare din zonele selectate pentru a observa procesele din ziua alegerilor. La secțiile de votare vizitate, procedurile au fost în mare parte respectate, iar mediul general a fost calm și ordonat. Unele secții de votare vizitate de misiune s-au confruntat uneori cu cozi lungi de alegători, dar misiunea de evaluare tehnică nu a raportat probleme serioase care puteau fi generate din astea. Rezultatele preliminare ale CEC au arătat o prezență la vot de aproximativ 54%, ceea ce reprezintă o îmbunătățire față de primul tur.

Promo-LEX, care a dislocat observatori civici într-un eșantion statistic de peste 600 de secții de votare, a prezentat rapoarte cu indicarea problemelor procedurale și o serie de incidente pe parcursul zilei. Începând cu ora 22:00 în noaptea alegerilor, Promo-LEX a raportat că „în majoritatea celor 614 secții de votare monitorizate, observatorii au apreciat în general atmosfera în ziua alegerilor ca fiind bună și foarte bună (în 99,5% de SV)”.

⁶ [Misiunea Promo-LEX de Observare a alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional din 20 octombrie \(3 noiembrie\) \(in Romanian\)](#)

Recomandări

Misiunea de evaluare tehnică a NDI reafirmă recomandările⁷ anterioare și emite următoarele recomandări suplimentare:

- Întrucât acestea sunt primele alegeri naționale de la adoptarea noului Cod Electoral în 2022, instituțiile moldovenești, societatea civilă și partidele politice ar trebui să se angajeze într-o revizuire incluzivă și sistematică a cadrului electoral pentru a identifica posibile îmbunătățiri pentru consolidarea în continuare a integrității electorale.
- Organismele și instituțiile guvernamentale corespunzătoare din Republica Moldova ar trebui să stabilească în mod sistematic măsurile legislative de reglementare, de aplicare sau de altă natură, care sunt cele mai susceptibile pentru descurajarea și prevenirea cumpărării de voturi, și ar trebui să depună toate eforturile pentru a le pune în aplicare înainte de alegerile parlamentare din 2025.
 - Partidele politice de opoziție ar trebui să se alăture acestor eforturi.
 - Aceste măsuri pot include luarea în considerare a rolului rețelelor caritabile sau comerciale în schemele de cumpărare de voturi.
- Societatea civilă ar trebui să se angajeze într-o campanie serioasă, non-partizantă de conștientizare, cu privire la responsabilitatea civică și la consecințele cumpărării de voturi, în toate limbile, înainte de viitoarele alegeri din Republica Moldova.
- Moldovenii trebuie să refuze încercărilor de a le corupe exercitarea liberă a dreptului de vot – inclusiv ofertele de cumpărare a voturilor lor. Angajamentul față de democrație - care, conform sondajelor de opinii, este pe scară largă divizat în Moldova - implică responsabilitatea tuturor cetățenilor de a proteja integritatea alegerilor și secretul votului.
- Toți actorii politici, concurenții, mass-media și alegătorii ar trebui să se abțină de la atacuri la adresa candidaților, prin care se disprețuiește genul, etnia sau alte caracteristici de identitate.
- Mass-media și partenerii internaționali ar trebui să susțină vocile independente din spațiul media al Republicii Moldova pentru a deveni mai sustenabili.

⁷ NDI's international election observation mission preliminary statement for Moldova's 2024 presidential election and constitutional referendum can be found at <https://www.ndi.org/publications/ndi-international-election-observer-mission-presents-initial-findings-and>.

NDI solicită tuturor părților interesate în Republica Moldova, cu sprijinul partenerilor internaționali ai țării, să ia măsuri pentru îmbunătățirea proceselor electorale înaintea următoarelor alegeri.

NDI va continua să urmărească evoluțiile din cadrul acestui proces electoral. La încheierea procesului electoral din 2024, NDI va publica un raport cuprinzător cu constatările și recomandările finale.

Delegația este recunoscătoare pentru primirea călduroasă și cooperarea oferită de toți moldovenii cu care a interacționat. Activitatea delegației a fost finanțată de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).